

TV

År 1926 i London demonstrerade skotten John Baird för The Royal Institute och en journalist från The Times hur bilder överfördes från ett rum till ett annat.

De första TV-apparaterna var radioapparater med en TV-enhet bestående av ett neonrör och en snurrande skiva som kunde visa en bild i rödskala stor som ett frimärke.

Men utvecklingen gick fort. Två år senare skickades tv-bilder över Atlanten. Bairds visuella radio med skärm kunde inte sända ljud och bild tillsammans.

Bairds tv-apparat från ca 1930

År 1929 beslöt BBC att använda sig Bairds system för att sända TV med ett uppgraderat system med 240 rader. År 1930 hade man hittat lösningar för att samsända bild och ljud. År 1935 uppgraderades till 405 rader.

De första högupplösta sändningarna skedde i Tyskland i mars 1935, men var bara tillgängliga i 22 offentliga TV-tittarrum. Systemet hade 180 linjer, som gav en mycket högupplöst bild jämfört med Storbritanniens 30-linjerssystem.

En av de första större sändningarna var Olympiska spelen i Berlin 1936.

TV ökade dramatiskt efter andra världskriget. Tv-nyheter kom igång ganska snabbt, men folk visste i princip redan om dem; det tog ett par dagar innan man kunde sända det filmade materialet på grund av långa transportvägar och klumpiga filmsystem.

Färg-TV kom i USA 1953, via CBS. Den amerikanska regeringen godkände färg-TV-systemet

CBS utvecklat, men när Radio Corporation of America (RCA) kom med ett system som tillät visning av färg-TV-sändningar i svartvitt på en svartvit TV frångick CBS sitt förslag och anpassade sig till det nya.

1926. Skotten John Baird för över rörliga bilder med ett tv-system från ett rum till ett annat. Två år senare skickas tv-bilder över Atlanten. Bairds visuella radio med skärm kunde inte sända ljud och bild tillsammans.

År 1936 började BBC i England med regelbundna tv-sändningar.

Sverige

Första försökssändningen skedde 1954. Sändningen skedde över tv-nämndens provisoriska sändare på Tekniska högskolan i Stockholm.

SVT sände för första gången 4 september 1956.

År 1958 var det premiär för Aktuellt. Det året gick VM i fotboll i Sverige och det fick många att skaffa TV. SVT:s första eurovision-sändning, en opera från Drottningholmsteatern, skedde 1958.

År 1958 anställdes också journalisten Erik Forsgren (1928-2018) och fotografen Per-Åke Blidegård (1929-1979) av SVT:s Aktuellt med uppdrag att bevaka de två nordligaste länen samt hela Nordkalotten.

Blidegård och Forsgren på uppdrag (IMDB)

I slutet av 1967 påbörjad provsändningar av färg-TV över hela landet inklusive Skellefteå. Inget nytt sändarnät behövdes utan det befintliga kunde behållas. Vissa äldre sändare kunde dock behöva modifieras. År 1968 beslutade riksdagen införa reguljär färg-TV.

5 december 1969 startade TV2.

Regionala nyhetsprogram börjar sändas 1970 och pionjär var Sydnytt. År 1972 tillkom Nordnytt från Umeå/Luleå tillsammans med Västnytt från Göteborg och Mittnytt från Falun/Sundsvall. Först 2001 tillkommer Västerbottensnytt.

År 1979 börjar Text-tv sändas till en provpublik. 22/12 2002 startar Barnkanalen och 2004 tillkommer Kunskapskanalen.

Skellefteå

TV-premiären var efterlängtd. Tidstypiskt var att aprilskämtet i Norran 1959 handlade om en sensationell parabolantenn som skulle göra det möjligt för t.o.m. Arjeplogsborna att se sändningarna i utomordentlig kvalitet från den kommande Vitbergsmasten. Dessutom skulle även rikstelefonin kunna hanteras den vägen vilket skulle halvera samtalsavgifterna.

Topp-prestation i bild och ljud

TELEFUNKEN 21 cm

Den 21 cm apparaten med 127° avvikelseshör, har sex ränder av 32 rätvinklar och dörrörens TELEFUNKENS Ål-vase suboptimaler. Ett brett fylligt ljud och riksljudet för utströmning gör att apparaten även fungerar som ett stort ljuder. Ljud och bildens riktiga utströmning på elektronisk väg. TELEFUNKEN 21 cm kan även användas som en i skåp eller i rum. Finns i trä eller mahogny.

varje program en seger för TELEFUNKEN

TELEFUNKEN VISION är kvalitet

3 - 28 - 7

1960-07-17. När premiären närmade sig var tidningarna fulla av annonser för TV i formatet 21" och i framtidsformatet 23".

TV-premiären i Skellefteå var planerad utifrån OS i Rom som skulle starta premiärveckan.

(NV)

Klockan 19.30 22/8 1960 startade Tv-sändningarna över Skellefteå från en slavsändare på Vitberget. Klockan 10-12 och efter 14.00 sändes testbild för de som behövde ställa in sin apparat.

1960-09-13 Nyinstallerad TV (Wollmar Lindholm, färglagd)

I början av 1961 påbörjades arbetet med en permanent mast på Prästfåbodberget. Först byggdes en Tv-station och anslutningsväg. Därefter monterades den 320 m höga mast som idag är 327 m.

Den 20/6 1962 var TV- och FM-antennerna monterade på masten. Men det blev en mängd förseningar och först 2/5 1963 så togs sändaren i drift.

Vintern 1962-63 så blev masten på Prästfåbodberget rest (Gustaf Öberg)

Det skrevs mycket i tidningarna om farorna med TV. Barn skrämde inte så lätt av det de såg så den allvarligaste risken var att tittandet tog för mycket tid och inkräktade på barnens sömn. Men en positiv effekt var att sammanhållningen ökade inom familjen. Dessutom så var naturligtvis Skol-TV mycket bra.

TV-sändningarna i färg började 1968. I slutet av 1968 sändes det 10 timmar färg-TV i veckan.

Ett stort genombrott kom med OS i Mexiko City 12-27/10 1968 som sände 80 timmar i färg över satellit.

1968-10-14 annons som påminde om att nu var det OS.

Eftersom en färg-TV kostade tre gånger så mycket som en svartvit så erbjöd alla nu avbetalningsköp.

För färg-TV rekommenderades skärmar i formatet 25".

(NV)

1 april 1970 brukar räknas som startdag för allmän färg-TV men någon större skillnad kunde inte märkas i Tv-tablåerna där som tidigare sändningar i färg varvades med de i svartvitt.

Program före 2000 som vi minns

Adventskalendrar

1967 *Gumman som blev liten som en tesked*. De 22 avsnitten var 10 min långa. Den kom även 1973 som en nyinspelad serie i 13 avsnitt.

Teskedsgumman Birgitta Andersson och Carl-Gustaf Lindstedt (Wikipedia)

1969 *Herkules Jonssons Storverk*. Tage Danielssons berättelse om pojken Herman som genom moderns trollformel kan byta plats med sin far och bli Herkules Jonsson som utför tolv stordåd. Detta var den första adventskalendern som sändes i färg

1979, 1985 *Trolltider*. Sändes två gånger i 24 avsnitt med en längd 15-25 minuter. År 2023 kom en uppföljare.

1991 *Sunes jul*. Baserad på Sune-böckerna av Anders Jacobsson och Sören Olsson. Vid en omröstning 2016 utsågs den till bästa julkalendern i SVT.

1996 *Mysteriet på Greveholm*. Den blev en stor tittarsuccé och brukar betraktas som en av de allra mest klassiska och populära av SVT:s julkalendrar

Astrid Lindgren

1962 *Alla vi barn i Bullerbyn*. Den spelades in 1960 men gick först på bio. Seriens 13 avsnitt var 25 min långa.

1964 *Vi på Saltkråkan*. Denna enorma publikframgång sändes i halvtimmesavsnitt på lördagarna. Den är skriven direkt för TV.

1969 *Pippi Långstrump*. 13 halvtimmesavsnitt.

1974-76 *Emil i Lönneberga*. Tre filmer från 1971-73 klipptes om till en TV-serie i 13 nästan halvtimmeslånga avsnitt.

1979, 1983 *Madicken*. 10 halvtimmesavsnitt under två säsonger

Drama

1957-1966 *Perry Mason*. Advokaten är en framstående försvarsadvokat i Los Angeles. Sändes i 271 52-minuters avsnitt under 9 säsonger

1959-1973 *Bröderna Cartwright*. Westernserie i 431 avsnitt under 14 år i avsnitt om 45 minuter.

1959 *Hoss Cartwright*, pappa Ben, Adam och Little Joe

1966 *Hemsöborna*. August Strindbergs roman visades som sju halvtimmesavsnitt.

1973 *Någonstans i Sverige*. Om en grupp värnpliktiga soldater i Sverige under andra världskriget med Janne "Loffe" Carlsson i huvudrollen. Sju 50-minuters avsnitt.

1976 *Raskens*. Vilhelm Mobergs roman om den indelte soldaten med soldatnamnet Rask och hans hustru Ida i åtta 60-minuters avsnitt sågs av mer än 5 miljoner tittare!

1978-1982 *Hedebyborna*. Bygger på en romanserie av Sven Delblanc. Sändes i 18 timmeslånga avsnitt.

1978-1991 *Dallas*. Under tidigt 1980-tal var det världens mest populära TV-program. Den gick 14 säsonger i sammanlagt 357 avsnitt à ca 50 minuter.

Bakre raden Bobby Ewing och Pamela. Främre raden JR och Sue Ellen.

En omtalad Dallas-scen är när säsongen 1986 avslutades med att rollfiguren Bobby Ewing stiger ur duschen och säger god morgon till sin hustru Pam. Problemet var att han hade varit död i ett år! Nästa säsong inleddes med förklaringen, Pam hade drömt hela säsongen 1986. Så nu gick man vidare med fortsättningen på 1985.

1987-1998 *Svenska hjärtan*. I 28 avsnitt under fyra säsonger får man följa livet i fem radhus med nio människor där det inte alltid så välputsat och lyckligt. De snare avsnitten sågs av mer än 2 miljoner tittare.

1992-2002 *Rederiet*. Serien handlade om familjen Dahlén och deras rederi och visades i 318 avsnitt på vardera 40-45 minuter.

Komedi

1960-- *Kalle Anka och hans vänner önskar God Jul*. På julafton 2020 slog programmet med sina 4,519,000 tittare rekordet som Sveriges mest sedda TV-program någonsin.

1961 *Familjen Flinta*. Amerikansk animerad TV-serie från åren 1960-66. Fred och Wilma Flinta med dottern Pebbles och husdjuret dinosaurien Dino bor granne med Barney Granit och Betty Granit samt deras hittebarn Bamm-Bamm Granit. 166 avsnitt på vardera 25 minuter

Huvudrollsinnehavarna i "The Flintstones"

1974-1979 *Albert & Herbert*. Serien om skrot-handlaren och hans son blev en enorm framgång i 28 avsnitt fördelade på 5 säsonger. Manusets är en översättning av "Steptoe and Son" som sändes på brittiska BBC med start 1962. Albert spelades av Sten-Åke Cederhök. "Hebbe lelle" spelades först av Lennart Lundh och från 1976 av Tomas von Brömssen.

1975-- *Karl-Bertil Jonssons julafton*. Svensk tecknad kortfilm från 1975 av Tage Danielsson

och Per Åhlin. Fjortonårige Karl-Bertil är en stor beundrare av Robin Hood. Han tar på sig sin fars något för stora tomtekläder och delar ut rika människors julklappar till fattiga personer i slumkvarteren. Filmen har visats varje julafton sedan premiären

1976, 1979 Pang i bygget. Brittisk komediserie från 1975 och 1979 i två omgångar om vardera sex avsnitt. Äkta paret Cleese och Booth skrev manus till det som ofta räknas som världens roligaste serie.

Handlingen utspelar sig på hotellet Fawlty Towers, ägt av Basil Fawlty (John Cleese) och hans hustru Sybil (Prunella Scales), beläget i Torquay, vid den engelska rivieran. Den övriga personalen består av hotellets allt-i-allo Polly (Connie Booth) samt den hunsade spanske kyparen Manuel (Andrew Sachs) som brottas med det engelska språket.

1986 Macken. Claes Eriksson med Galenskaparna och After Shave. Roy (Anders Eriksson) och Roger (Jan Rippe) arbetar på en mack som heter Roys och Rogers bilservice. Sändes i sex halvtimmes avsnitt. Det sista hade 3,6 miljoner tittare. Flera av låtarna blev hits som ex. "Man ska ha husvagn" och "Jag vill ha en synt".

Roys och Rogers Bilservice med Roy (Anders Eriksson) och Roger (Jan Rippe)

Thriller

1962 Halsduken. Sex avsnitt à 45 minuter.

Underhållning

1957-1961, 1966, 1967, 1973, 1982 Kvitt eller dubbelt/Tiotusenkronorsfrågan. Här föddes ordet "slamkrypare" om en oriktigt eller tvetydigt formulerade frågor). På frågan om vilken fisk av ett antal uppräknade som hade ögonlock så hade man tänkt sig svaret "Slamkrypare" men den efterföljande debatten visade att ingen av de uppräknade

fiskarna hade ögonlock. Ulf Hannerz fick en ny chans och vann 10,000 kr.

1958-- Melodifestivalen och Eurovision Song Contest. Sverige har deltagit varje år utom 1958, 1964, 1970 och 1976 och vunnit ESC 1974, 1984, 1991, 1999, 2012, 2015 och 2023. Melodifestivalerna är det genom tiderna mest sedda underhållningsprogrammet i Sveriges Television.

1962-1983 Hylands hörna. År 1961 startade den som radioprogram. Kända personer intervjuades och artister sjöng. Den första var Cecilia Bruce. Under de två första säsongerna medverkade Carl-Gustaf Lindstedt som "Gubben i lådan", en figur i narrkläder som från sin låda gjorde lustiga inpass och kommentarer.

Det fanns också en programvärdinna och de första åren var det Katarina Widell. Siw Malmkvist påstås ibland ha varit värdinna men det var i Stora Famnen, ett tidigare program som Hyland ledde.

1966-12-26. Inför en oförberedd Hyland kom Per Oscarsson in och berättade om hur barn kom till medan han klädde av sig allt utom kalsongerna. Det ledde till svensk televisions första så kallade "tittarstorm"

1987– På spåret. Har sänts i 60-minuters avsnitt varje år sedan starten med undantag för 1989, 1992 och 1994. Ingvar Oldsberg var programledare åren 1987–2009. Tittarrekordet är 3,7 miljoner från mars 1990. Från och med säsongen 2009/2010 har Kristian Luuk och Fredrik Lindström tagit vid som programledare respektive domare.

1997–2005, 2009–2012, 2014–201, 2018--
Expedition Robinson. Det svenska produktionsbolaget Strix Television valde som första bolag i världen att producera programmet enligt britten Charlie Parsons idé. Harald Treutiger var programledare de två första åren. Expedition Robinson blev snabbt uppskattat och är ett av Sveriges mest populära TV-program genom tiderna. Jämte Big Brother är Expedition Robinson-konceptet nu världens mest spridda dokusåpa.

1997 Första Expedition Robinson med Harald Treutiger som programledare.

I första raden längst t.h. halvsitter vinnaren Martin Melin. Han var då polis och blev senare politiker, Tv-personlighet och författare.

T.v. om sig har han Kent Larsen som kom tvåa. "Skoterprästen" har deltagit i en rad TV-program.

Mitt framför Treutiger syns blivande läkaren, krönikören, tv-programledaren, m.m. Åsa Vilbäck som 2010 blev utsedd till årets folkbildare.

Utbildning

1973, 1974, 1975 *Fem myror är fler än fyra elefanter*. Magnus Härenstam, Brasse Brännström med sin "Lattjo-lajban-låda" och Eva Remaeus underhöll i 30 avsnitt med det pedagogiska syftet att lära barn bokstäver, siffror och lägesangivelser. Var även julkalender 1977. År 2006 utsågs programmet till "bästa svenska barnprogram genom tiderna".

Eva Remaeus, Brasse Brännström och Magnus Härenstam

Äventyr för barn

1967 *Kullamannen*. Sju avsnitt på vardera 25 minuter.

1975 *Vilse i pannkakan*. I huvudrollen och manus Staffan Westerberg,

Stig Sandström, stigsand49@gmail.com, www.lokalhistoriaskelleftea.se